

stajališta

(Otvoreno pismo
potpredsjedniku
Društva književnika
Hrvatske Slavku
Mihaliću)

Budući da ste mi Vi uputili ZAKLJUČKE SJEDNICE PROŠIRENOG PREDSJEDNIŠTVA DKH uz molbu da, ukoliko neću prisustvovati plenumu (27. siječnja u 17 sati), dostavim svoje primjedbe, odgovaram da reagiranja na »programirane sadržaje« nisu u mojoj naravi, te Vam umjesto toga šaljem jedno manje-više »slobodno« pismo, koje bi se, onako usput, moglo nazvati i »o-

vina« (da se »poslužim« Camusom) nije književni jezik (pa ni hrvatski). U trenutcima velike nevolje, oči u oči s nekom suvremenom Inkvizicijom, ja bih ga se vjerovatno odrekao kao što se Galilej odrekao heliocentrizma. Tješio bih samoga sebe govoreći: režirat ćeš vlastite filmove, montirati tude, pomalo slikati, možda čak i projektirati. Tješio bih sebe da ću se vazda moći umjetnički izraziti, ali da sam, bogme, Daniel Dragojević, Tonči P. Marović, Nikola Martić ili Jure Franičević, da mi je riječ jedino »oruđe« i »oružje«, da mi je rečenica jedina »vokacija«, tada bih, s obzirom na sva srpsko-hrvatska i hrvatsko-srpska »bombardiranja« po hrvatskom književnom jeziku, odavna protestirao.

Mrtve riječi na papiru?

tvorenim«, budući da ću njegovu kopiju uputiti »Vjesnikovoj« PARNORAMI SUBOTOM. Volio bih da ga netko od članova pročita drugim članovima, ukoliko ne bude previše zgusnut dnevni red.

No, dobro. Makar smo obojica u istoj asocijaciji valja mi se detaljnije predstaviti — zbog čitalaca »Vjesnika«, a i da izbjegnem Tanjugove uvrede na račun anonimnosti. Dakle, rođen sam u Splitu 28. ožujka 1938. Osnovnu i srednju školu završio sam u rodnom mjestu, a Arhitektonski fakultet u Beogradu, 1961. Od 1959. smišljam scenarija, režiram i montiram filmove i pišem pjesme. Prvu zbirku (»Elipse«) izdala mi je Matica srpska u Novom Sadu, 1962. Foto-kino savez dodjeljuje mi zvanje Majstora neprofesionalnog filma (četvrto u Jugoslaviji, drugo u Hrvatskoj), 1964. Do sada sam realizirao 70 kratkometražnih filmova i jedan dugometražni (»Kuća na pijesku«) koji je, prema mišljenju francuskih selektora, trebao »zatvoriti« veliku Retrospektivu jugoslavenskog filma u Parizu (u listopadu 1986). Štampano mi je 8 knjiga. Član sam Društva filmskih radnika Hrvatske (od 1971) i Društva književnika Hrvatske (od 1972). Sjećam se: Kad mi je bilo najteže (u svibnju 65. u Armiji) najbolji prijatelj — filmski režiser Tomislav Gotovac vratio mi je sve moje beogradske »poslanice« (razmišljanja o budućim filmskim projektima, o gledanim filmovima, kazališnim predstavama) napisavši na poledini koverta: SLOVA, SAMO SLOVA!!! Treba to razumjeti. Obojica smo bili odgojeni na filmu (na »movieu«) u vjeri da su riječi »lažljive« i da se nizovi riječi ne mogu natjecati s ISTINOM filmskih slika. Znali smo da se »Umjetnost koja snima SMRT na njezinu poslu« (Cocteauov izraz) ne služi mozgovnim »pretvorbama« što je srž literature, već izravnim, istodobnim nastajem na sva čula. Čovjekov lik bio nam je nezamjenljiv u procjeni iskrenosti. Na platnu i u zbilji manje smo slušali, a više pažljivo (pronijljivo) gledali. I preksinoć sam tako gledao Sonju Lokar, Žarka Puhovskog, Vladimira Štambuka. Za mnoge naše političare (pa i za Štambuka) dovoljno je vidjeti kako ulaze u dvoranu, kako sjede, s kojom gestom ustaju sa stolice. Što hoću ovim kazati? Da ja ni dan-danas, kao ni Gotovac (onda) ne vjerujem »tekstu«. Ponosim se nekim svojim knjigama (»Aurom«, »Pohvalama«, »Pismima Teofilu«), ali moja »domo-

Trećega siječnja 89. na Tribini zagrebačke jevrejske općine, na pitanje: kojem on kulturnom krugu pripada, Milorad Pavić (autor »Hazarskog rečnika«) na trenutak zastaje, a zatim uzvraća: Ja sam Vizantinac. U redu. Ako je on Bizantinac (uzimam ga za primjer iako se ne poznajemo) onda sam ja »Latin« s vrha Biokova, gdje se miješa gorski s morskim zrakom, onda sam ja Hrvat rimokatoličke tradicije u čije žile je »ugrađen« srednjo-europski genetski »kod«. Možemo se jedino dogovarati, dogovoriti ili nedogovoriti. Ne može me prevariti, niti na bilo što prisiliti. Možda Vam čudno zvuče ove riječi, ali i vrijeme je čudno, veoma čudno. Kada je, na 17. sjednici, Slobodan Milošević »naredio« Dušanu Čkrebiću da povuče svoju otavku, ja sam (u tom trenutku) znao što se događa. Mnogi, čini se, nisu, pa su stoga neke »stvari« otišle stranputicom. Trebat će dosta vremena, sreće i hrabrosti da se iz »šipraga« izvučemo. No, da zaključim.

Poslije, u suštini neustavne, odluke Ustavnog suda koji je hrvatski književni jezik proglasio neustavnim, poslije izjašnjavanja svih stručnih institucija, a i značajnih ličnosti ovog kulturnog podneblja, treba konačno odustati od »integracione romantike« i postojeću Ustavnu formulaciju o jeziku iz članova 137. i 138. (premda nije savršena) u potpunosti zadržati. Umjesto toga treba se pozabaviti članom 1. Ustava SRH i pripadajućim amandmanom (27). Postojeća odredba glasi: SRH je nacionalna država hrvatskog naroda, država srpskog naroda u Hrvatskoj i država narodnosti koje u njoj žive. Amandman 27. glasi: SRH je nacionalna država hrvatskog naroda, država srpskog naroda i država drugih naroda i narodnosti koje u njoj žive. Ni jedno ni drugo nije dobro. Ja bih glasao za formulaciju: SRH je nacionalna država hrvatskog naroda, te država pripadnika drugih jugoslavenskih naroda i narodnosti što u njoj žive. Član Ustava koji je na snazi dozvoljava, naime, različite ciničke (mazohističke) interpretacije, kao što je ona Zdravka Jankovića: SRH ima dvonarodan naziv pa ne vidim razloga da i jezik kojim se govori u toj državi ne bude dvonarodan.

Poštovani Mihaliću, vidite i sami — sve je to jedan golemi uzao (iliti čvor).

S poštovanjem

Ivan Martinac